

Werkgroep Woord en Beeld Erfgoedplatform gemeente Heumen interviewt inwoners van Overasselt over oorlogsbeleving, voor, tijdens en na de 2^e Wereldoorlog. We hebben in eerste instantie vrouwen geïnterviewd die de oorlog meemaakten. Het boekje 'Ge wist niet wa ge zagt' bevatte al diverse ooggetuigenverslagen van mannen over de invasie in september 1944.

Oorlog? Het leven ging gewoon door tot die zondag de 17e september 1944

Het is 31 maart 2014 en Willy Gijsbers en Liesbeth Arts van Casteren zitten bij Annie Arts-Kessler aan de keukentafel. Annie woont met haar zoon Hennie in haar ouderlijk huis 'de Hooge Hof'¹ aan de Worsumseweg 6 in Overasselt. Sinds haar man Antoon Arts in 2000 overleed runt Hennie het melkveebedrijf, ondersteund door zijn moeder. En dat doet hij heel verdienstelijk, want met de kwaliteit van zijn melk hebben ze al diverse prijzen gewonnen. Annie en Antoon Arts hadden 6 kinderen. Drie maanden geleden is zoon Theo (50) na een kort ziekbed overleden. Dat voelt nog dagelijks als een gemis.



Van de statige boerderij de Hooge Hof bestaan alleen nog foto's, want deze is in 1942 door de bliksem getroffen en afgebrand. Sinds 1950 staat er een nieuw huis. In onderstaand verhaal schetst Annie het leven vóór, tijdens en na de oorlog 1940-1945. Het is in Worsum en eigenlijk in heel Overasselt erg rustig geweest. Het veranderde pas echt op en na zondag 17 september 1944 toen de geallieerde vliegtuigen vanuit Grave over kwamen en de parachutes met soldaten en pakketten in het Broek en ook op Worsum landden. Voor die tijd was er weinig oorlogsactiviteit en Duitsers heeft zij ook nooit op het erf gezien. Aan het begin van de oorlog was Annie 9 jaar en in september 1944 was zij 13.

1931, boerderij de Hooge Hof, Teij Kessler, Marie Faassen en dochter Annie

¹ Over de geschiedenis van de Hooge Hof (die tussen 1700 en 1703 gebouwd moet zijn) en alle vroegere bewoners verwijs ik naar bulletin no. 9 van de historische werkgroep Worsum, www.dorpsplatform.nl

Alleen in het begin van de oorlog (1940) kwamen er acht Nederlandse soldaten² van de Maldense brug af hier bij ons en in de buurt bivakkeren. Ons vader heeft toen de geweren en de militaire kleding ergens in de akker verstopt. Als de nood aan de man kwam konden ze zich in de rogge bij ons tegenover verstoppen. En ook konden ze zich bij onraad voor de stierenstal achter de kisten met brokken verschansen. Ik weet nog dat vrouw Clabbers (vrouw van ondergedoken soldaat Clabbers, uit Horst, Limburg) later zei, wat een risico ons vader daarmee had genomen. Die spullen zijn later ook nooit meer teruggevonden. Toen duurde het nog tot de invasie dat alles veranderde.

Het gebeurde tijdens de Hoogmis. Daarvoor hadden we geen idee dat er iets aan de hand was. Bij ons hadden we geen radio. Als er nieuws was dan hoorden we dat via de buurt, bijvoorbeeld van de familie Duighuizen van Bloemershof. De mis duurde die zondag nogal lang en de mensen wilden naar huis, omdat ze in de kerk al gehoord hadden dat er zwaar geschut gebruikt werd bij de Graafse brug en vliegtuigen over vlogen.

Ik was toen 13 jaar en woonde met vader en moeder (Teij Kessler en Marie Faassen) en mijn zusjes Ria (1932) en Francien (1935) in een noodwoning.

Foto 1941 of 1942; Teij Kessler met vrouw en dochters Annie, Francien en Ria



Na de brand in 1942 hebben we driekwart jaar bij Hent en Drieka van Hout ingewoond. Op en na die zondag de 17^e september werd 't hier pas echt druk. Toen landden al die parachutes en de zwevers en met al die soldaten die hier terecht kwamen. Ja overdag dan gingen we ook naar het Broek om te zien wat er allemaal uit de lucht kwam vallen. Hier aan de Sleeburgsestraat, bij het Heegtse meer³ en tegenover Ouwens op Worsum zijn ook zweefvliegtuigen geland. Ik zag de soldaten met geweer er snel uit springen. Op een gegeven moment stond het hier overal vol met tenten en auto's, van Engelse en Amerikaanse militairen. In de weien hier tegenover achter boerderij de Heegt, op Worsum en aan de Sleeburg. Een aantal zijn nog lang gebleven, want ze hebben hier tegenover in de wei aan de Sleeburg en tegenover Sjang Gerrits in die winter ook nog geschaatst. Nee van die tijd hebben wij geen foto's. Wij hadden geen fototoestel.

In onze schuur werd af en toe vergaderd door de soldaten. Wij hadden niet veel contact met hen. Als de soldaten bij ons binnen kwamen dan waren vader of moeder erbij. Soms kreeg je een blikje Corned Beef. De dochter van Cillessen die met haar moeder hier geëvacueerd zat,

² Die Nederlandse soldaten hebben een aantal weken op en bij de boerderij ondergedoken gezeten

³ Het 'Heegtse Meer' was een water in een laagte tussen boerderij de Heegt en de Worsumseweg

die ging dan wel eens met die soldaten buurten. Haar moeder zei toen een keer *"Dat moete toch niet doen. Ge weet niet wat dat voor mensen zijn, ge kent er niks van"*.

Ik weet nog dat die Nederlandse soldaat⁴ Clabbers die in 1940 van de Maldense brug naar hier was gekomen, nogal groot was en burgerkleden kreeg van Wim van Stapperskamp. Hij had zo'n zorg over thuis, maar hij mocht of kon niet naar huis. Hij had twee kleine kinderen en het derde is nog in de oorlog geboren. Hij zat bij ons in de kamer een brief te schrijven en juffrouw van Lier heeft die via het veer van den Tempel via Maasbree naar de Horst gebracht. Want met de post sturen dat kon natuurlijk niet toen. Met de kinderen van die familie Clabbers hebben wij nog altijd contact.

Wat ik nog heel goed weet is dat vrouw Schoenmakers met Antoon op de arm⁵ van net 2 dagen oud en Marietje van 2 jaar bij ons binnen kwam. Jan Schoenmakers was toen in dienst. Anna Schoenmakers sliep toen een tijdje met de kinderen bij ons in de woonkamer. Hoe lang dat heeft geduurd weet ik niet. Die soldaat Clabbers was zeer onder de indruk van de kleine kindjes Schoenmakers.

Wij kregen niet zo veel mee van de oorlog en echt bang geweest zijn we niet, soms een beetje. Nee er werd ons niets verteld, ook niet op school. In die tijd kwamen er ook wel eens Duitse gevechtsvliegtuigen over. Onze knechten Jan Peters en Frans den Brok vertelden, dat ze zich tijdens het bieten rooien, tussen de bieten hebben verstopt toen er geschoten werd. We zaten nooit in een schuilkelder, maar we waren wel op als het 's nachts onrustig was en er vliegtuigen over kwamen en we ergens bommen hoorden vallen. Ik weet nog wel dat Tinus de Heegt (Tinus Jansen) de buurt op vluchtte als de bommenjagers over kwamen. Hij was heel bang en liet vrouw en kinderen thuis alleen achter.

Ja, we hadden genoeg te eten en genoeg kleden en schoenen. We hadden immers ook een hof met aardappels en groenten net als iedereen. We hadden zelf melk. Voor een deel karkenden we die tot boter en maakten kaas. En een varken of een kip slachten dat deden we zelf ook. Soms ruilde ons moeder wat, bijvoorbeeld met Geres Duighuizen. Die had meestal wel het een en ander, soms lappen (stof). In de Maas lagen veel schippers en wij ruilden dieselolie voor eieren, melk en kaas. Bij ons rookte niemand en de rokersbonnen werden voor geld geruild.

Ook bij ons waren evacués. Net als bij iedereen hier in de buurt. Moeder Anna Cillessen en dochter uit Groesbeek hebben vanaf begin oktober '44 misschien wel 3 weken in onze slaapkamer gelogd. Haar man was met hun jongste dochter naar Gendt in de Betuwe vertrokken. Hun zonen zaten later ook weer bij Duighuizen. De mensen hier gaven hun Groesbeekse familie graag onderdak. Zoals bij Schoenmakers naast ons, daar zat het heel vol. Ze sliepen en woonden daar zelfs in het bakhuis. Jan Schoenmakers en Anna Janssen

⁴ LA. Die Nederlandse soldaten zijn een aantal weken op en bij de boerderij ondergedoken gezeten

⁵ Antoon is geboren op 06 05 1940. Dus dit moet ongeveer 8 of 10 mei 1940 geweest zijn.

kwamen allebei uit Groesbeek.⁶ Een vrouw die daar inwoonde is nog bevallen bij Teij Jilesen. Daar was een kleine kraamafdeling. Bij van Zuijlen-Nikkelen zat de familie Faassen-Nikkelen en die zijn naar Piet Klabbers (bakker) in het dorp vertrokken. Bij Geres Duighuizen zat de familie Grutters. De familie Jochums met 10 kinderen woonden eerst bij Duighuizen en zijn later naar Teij Arts gegaan. Een zus van ons vader met haar man (Rein Thijssen) en kinderen uit Groesbeek zijn lang zoek geweest. Ze waren in de Achterhoek in Beltrum beland. Ze hebben daar 9 maanden gewoond. Twee dochters zijn daar gebleven en later in Beltrum in de Achterhoek getrouwd en gaan wonen. Van Schoenmakers uit zijn weer mensen naar de Valenberg gegaan en zo zat heel Overasselt vol denk ik.

Ja voor ons was het wel rustiger toen de evacués weg waren, maar ja zo'n oudere vrouw die gun je toch een goed bed, ook al was dat op onze slaapkamer. Ja... we hadden een noodwoning met 2 slaapkamers. Ja wat zijn wij er goed afgekomen. Alles in Groesbeek was vernield.

We zijn in de oorlog gewoon naar school gegaan. Dat duurde denk ik toch tot de invasie. We gingen altijd lopend en tussen de middag naar huis eten. Er was nog een pad vanaf de Worsumseweg naar de Garstkampsestraat⁷. Een tijd lang was er geen school⁸. Hoe lang dat heeft geduurd weet ik niet. Het was toen zo'n gekke tijd. We gingen allemaal naar de straat om te zwaaien naar de soldaten die langs kwamen met tanks en vrachtwagens. We wisten niet wat ons overkwam. "Stabelierend"⁹ gek waren veel mensen. Toen was het hier feest...en nog eens feest. De oorlog was voor ons afgelopen. Maar er zijn rond die tijd en eerder in de oorlog toch nog wat slachtoffers gevallen door bommen zoals een kindje van Gerrit Arts aan de Ewijkseweg. Jan Duighuizen (een broer van Toon en Gerrit) is door een bom getroffen aan de Heiweg in Nijmegen. Mientje de Groot van de Hamelsberg is omgekomen in februari 1944 bij het bombardement in Nijmegen. Een brandende Engelse bommenwerper heeft het huis van de familie Welles aan de Kerkstraat (nu Schoonenburgseweg) getroffen. Die hele familie is toen omgekomen, maar dat gebeurde in het begin van de oorlog.¹⁰

In de oorlog gingen we wel naar de familie. Niet zo vaak. Er waren geen auto's. Alles moest met de fiets. Ik weet nog dat we naar de bruiloft van tante Anna gingen in Neerbosch (zus van moeder) en we 's nachts naar grootmoeder liepen. Het was ontzettend donker. De huizen waren allemaal verduisterd. Dat was in 1943. Verder gingen vader en moeder toch ook wel naar de familie in Groesbeek, Heumen en Malden.

⁶ Ook Wim Janssen e.v. Truus Janssen Saedt en broer van Anna zat bij Jan en Anna, zie verhaal van Truus Janssen-Saedt.

⁷ Dat pad kwam uit op de Garstkampsestraat ter hoogte van Kokke, t.o. Theo Remmers tegelzetbedrijf.

⁸ De school werd gebruikt voor bivakking en hospitaal voor de geallieerde soldaten.

⁹ Stabelierend wordt op diverse plaatsen in het dialect gebruikt o.a. in Groesbeek in de betekenis van stapelgek, hartstikke gek, helemaal van het padje.

¹⁰ Dat was 7 augustus 1941. Harrie Peters buurtbewoner a.d. Sleetburgsestraat was toen in de buurt en heeft nog geholpen met blussen, zie Anekdote pag. 9 uit bulletin nr. 13 Werkgroep Historie Worsum, juni 2012, www.dorpsplatform.nl.

Voor, tijdens en na de oorlog waren bij ons altijd wel knechten en hulp voor het huishouden in huis. Toen Annie en haar zussen van de huishoudschool kwamen waren knechten of een hulp bij het huishouden niet meer nodig. En het grote werk op het land werd toen ook meer door loonwerkers gedaan.

Tot zover. Annie Arts heeft nog veel meer verteld over de huishoudschool, over het zelatrice zijn enz. Die opnamen bewaren we en mochten deze bij een ander verhaal nog ergens te pas komen, dan kunnen we dat gebruiken.

Liesbeth Arts - van Casteren, april 2015

Geredigeerd door. Piet van Casteren en Annie van Leuken-Bieman, april 2015



Huis en boerderij de Hooge Hof van Hennie Arts en Annie Arts- Kessler, Overasselt. Foto Liesbeth Arts 2014.